

برای مثال، سرنگ را در نظر بگیرید، وسیله‌ای یک بار مصرف، کوچک و ظاهراً ساده. اما از نظر فنی، باید همزمان چند شرط سخت را برآورده کند: استریل پذیر باشد، نشکند، ذره آزاد نکند، با دارو واکنش ندهد و بعد از مصرف هم ایمن دفع شود. طبق استانداردهای پزشکی، ماده سرنگ باید در تماس مستقیم با خون و دارو کاملاً بی‌اثر شیمیایی باشد، کوچک‌ترین ناپایداری، می‌تواند منجر به التهاب، عفونت یا واکنش سمی شود.

کیسه‌های حمل خون مثال واضح‌تری‌اند. خون، یک مایع ساده نیست؛ یک بافت زنده است. باید در دمای حدود ۲ تا ۶ درجه سانتی‌گراد نگهداری شود، باید تبادل گازی محدود داشته باشد، اما نباید در معرض آلودگی قرار بگیرد. موادی که در این کیسه‌ها استفاده می‌شوند-عمدتاً پلیمرهای خاص- به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که نفوذپذیری کنترل شده به اکسیژن و دی‌اکسیدکربن داشته باشند، بدون آن‌که ساختار سلولی خون آسیب ببیند. طبق داده‌های پزشکی، کیفیت مواد کیسه خون می‌تواند عمر نگهداری خون را تا ۴۲ روز افزایش دهد؛ عددی که بدون این مواد، غیرقابل‌تصور است. همین کیفیت است که امکان جراحی‌های پیچیده، مدیریت بحران و نجات جان بیماران در مقیاس بزرگ را فراهم می‌کند.

در تجهیزات ICU، حساسیت چند برابر می‌شود. آنجا بدن بیمار در ضعیف‌ترین وضعیت ممکن است. لوله‌های تنفسی، ماسک‌های اکسیژن، کاتترها، فیلترها و حسگرها باید کاملاً سازگار با بدن باشند. هر میلی‌متر خطا و هر ناپایداری ماده، می‌تواند به عفونت یا نارسایی منجر شود.

طبق گزارش سازمان جهانی بهداشت، عفونت‌های بیمارستانی سالانه بین ۷ تا ۱۰ درصد بیماران بستری را درگیر می‌کند و بخش مهمی از این عفونت‌ها به تجهیزات پزشکی و تماس‌های سطحی مرتبط هستند. استفاده از مواد پلیمری استاندارد و یک بار مصرف، نقش مهمی در کاهش این ریسک داشته است.

از منظر علمی، آنچه این تجهیزات را ممکن کرده، مهندسی پلیمرهاست. موادی که می‌توان خواص آنها را دقیق تنظیم کرد: سخت یا نرم، شفاف یا مات، نفوذپذیر یا کاملاً مقاوم، کوتاه عمر یا پایدار. این «قابلیت تنظیم»، دقیقاً همان چیزی است که پزشکی مدرن به آن نیاز دارد؛ چون بدن‌ها شبیه هم نیستند، اما ابزار باید قابل اعتماد باشد.

داروها را هم نباید فقط به‌عنوان یک «ماده فعال» دید. بسیاری از داروهای پایه، نه تنها در بسته‌بندی، بلکه در ساختار شیمیایی‌شان به مشتقات پتروشیمی وابسته‌اند. حلال‌ها، پایدارکننده‌ها، پلیمرهای پوششی و حامل‌ها، همگی بخشی از زنجیره دارویی هستند.

حتی قرصی که انسان برای بهبود آن را می‌بلعد فقط یک ماده ساده خوردنی نیست. پوسته، لایه و زمان بندی دارد. برخی داروها باید در معده حل شوند، برخی در روده و برخی به تدریج آزاد شوند. فناوری «کنترل آزادسازی دارو» (Controlled Release) که امروز رایج است، بدون پلیمرهای مهندسی شده ممکن نبود. این فناوری می‌تواند عوارض جانبی را کاهش دهد و اثربخشی دارو را تا ۴۰-۳۰ درصد افزایش دهد.

ماسک‌های پزشکی بعد از همه‌گیری کرونا، مثال ملموس‌تری شدند. ماسک مؤثر، فقط یک پارچه نیست. باید بتواند ذرات معلق را فیلتر کند، اما اجازه تنفس بدهد. ماسک‌های استاندارد (مانند N۹۵) باید حداقل ۹۵ درصد ذرات با قطر ۰.۳ میکرون را فیلتر کنند (CDC). این تعادل بین فیلتراسیون و تنفس‌پذیری، فقط با الیاف و لایه‌های پلیمری خاص ممکن است.

دستکش‌های پزشکی هم یک مثال کلاسیک‌اند. لاتکس، نیتریل و مواد مشابه برای این انتخاب نشده‌اند که ارزان باشند،

هوشمندانه و طراحی درست است، نه مصرف کور. البته همه این مزایا نباید این دیدگاه را به ما بدهد که صنعت بسته‌بندی بی‌نقص است. بسته‌بندی اگر بی‌رویه باشد، اگر بازافت و درست طراحی نشود، خودش به معضل تبدیل می‌شود. اما حذف آن، بدون جایگزین کارآمد، معمولاً به یک نتیجه ختم می‌شود: دسترسی کمتر مردم به غذای سالم.

ما هر روز تصمیم می‌گیریم چه چیزی را بخوریم، اما کمتر به این فکر می‌کنیم چه چیزهایی اجازه داده‌اند که آن غذا سالم به دست ما برسد. بسته‌بندی‌ها دیده نمی‌شوند، چون دقیقاً وظیفه‌شان همین است: نامرئی بودن و تأثیرگذاری. داستان رسیدن غذا به بشقاب شما، یک مسیر طولانی است؛ مسیری که اگر یکی از حلقه‌هایش حذف شود، نتیجه‌اش مستقیم روی سفره دیده می‌شود.

پرده پنجم

یک نفر دارد می‌سپارد جان...

در پزشکی، «تقریباً» معنا ندارد. یا چیزی کار می‌کند، یا نمی‌کند. یا بدن آن را می‌پذیرد، یا پس می‌زند. این جا دیگر سلیقه، راحتی یا حتی هزینه در اولویت اول نیست؛ مسأله، جان انسان است. بدن انسان، برخلاف ماشین، قطعه یدکی ندارد. واکنش نشان می‌دهد، حافظه دارد و خطا را با عوارض بلندمدت پس می‌دهد. به همین دلیل است که پزشکی مدرن، بیش از هر حوزه دیگری، به پیش‌بینی‌پذیری مواد وابسته است.

اولین چیزی که در محیط درمان به چشم می‌آید، سادگی است. سرنگ‌ها شفاف‌اند، لوله‌ها نرم‌اند، کیسه‌های خون سبک و انعطاف‌پذیرند. هیچ چیز لوکس یا پیچیده به نظر نمی‌رسد. اما این سادگی، نتیجه پیچیدگی شدید در پشت صحنه است: دهه‌ها آزمون، خطا، شکست و استانداردسازی.

داروها را هم نباید فقط به‌عنوان یک «ماده فعال» دید. بسیاری از داروهای پایه، نه تنها در بسته‌بندی، بلکه در ساختار شیمیایی‌شان به مشتقات پتروشیمی وابسته‌اند. حلال‌ها، پایدارکننده‌ها، پلیمرهای پوششی و حامل‌ها، همگی بخشی از زنجیره دارویی هستند